

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

Vybudování SZÚ (1921-1939)

Plánem na zřízení Státního zdravotního ústavu (SZÚ) se již zabýval ministr zdravotnictví Vavro Šrobár. Za jeho působení byl sjednán dar Rockefellerovy nadace na vybudování ústavu. Smlouvu mezi ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy ČR a Rockefellerovou nadací z 25. srpna 1921, která obsahovala závazek nadace přispět na výstavbu SZÚ částkou 26 966 600 Kč za podmínky, že ministerstvo zdravotnictví zajistí k témuž účelu nejméně 23 471 700 Kč a že vybudování ústavu nebude trvat déle než šest let, podepsal tehdejší ministr Ladislav Procházka. Pro ústav byl vybrán pozemek v bezprostředním sousedství vinohradské nemocnice, plány navrhl architekt Rudolf Kvěch.

12. října 1925 Poslanecká sněmovna Národního shromáždění přijala zákon o zřízení, působnosti a organizaci Státního zdravotního ústavu Republiky československé (Sbírka zákonů a nařízení č. 218), kde se v ustanovení § 2 uvádí, že "úkolem ústavu jest vykonávati pro státní zdravotní správu odborně-vědecké práce a zkoumání, kterých jest třeba k účinným zdravotním opatřením, podporovati výchovu v preventivní medicíně, jakož i pečovati o praktickou odbornou výchovu zdravotnického personálu". Dne 23. října 1925 podepsal uvedený zákon prezident republiky T. G. Masaryk. SZÚ byl slavnostně otevřen 5. listopadu 1925. Prvním ředitelem SZÚ byl jmenován prof. MUDr. Pavel Kučera.

V období první republiky se SZÚ stal významnou vědeckou a odbornou institucí. Vyráběl séra a očkovací látky, rozvinul rozsáhlou vědeckou činnost, podílel se na zajištění bakteriologicko-diagnostické služby a na biologické kontrole léčiv. Důležitou součástí ústavu bylo sociálně hygienické oddělení, které se zabývalo zdravotnickou statistikou, epidemiologií infekčních i neinfekčních nemocí, hygienou výživy, hygienou práce apod.

Po smrti prof. Kučery se stal ředitelem SZÚ (1928-1937) doc. MUDr. Bohumil Vacek. Z podnětu dr. B. Feierabenda začal ústav vydávat v roce 1932 Zprávy SZÚ, které vycházely 1-2x za měsíc jako bezplatná příloha *Časopisu lékařů českých, Praktického lékaře a Beiträge zur ärztlichen Fortbildung (Příspěvky na vzdělávání lékařů)*. Obsahovaly hlavně laboratorní postupy a metodické návody podle potřeb aktuální epidemiologické situace. Od roku 1930 ústav vydával francouzsky psaný časopis *Les Travaux (Tyto práce)*, ve kterém publikovali vědecké práce odborníci SZÚ. Začátkem roku 1938 byl jmenován ředitelem ústavu prof. MUDr. Hynek Pelc.

Ústav byl rozdělen na jednotlivá oddělení, která spolu navzájem spolupracovala. I. oddělení - séroterapeutické; sloužilo k přípravě léčivých sér a vakcín. Mělo zvláštní budovu a stáj malých i velkých zvířat, kde se chovalo až 3 000 kusů - hlavně králíci, morčata a myši - k výrobním a zkušebním účelům pro celý ústav. Oddělení vyrábělo 56 druhů léčivých sér a vakcín - proti záškrtu, proti strnutí šíje, spále, spalničkám, dětské obrně aj.

II. oddělení - pro výrobu očkovací látky proti neštovicím; zabývalo se přípravou lymfy z kravských neštovic, která se používala k očkování proti neštovicím.

III. oddělení - pro biologickou kontrolu léčiv; zkoumalo všechny léčivé přípravky v ústavu vyrobené, zda jsou účinné a neškodné pro lidský organizmus. Teprve potom bylo možné výrobky prodávat.

IV. oddělení - bakteriologicko-diagnostické; obsahovalo laboratoře, které se měly stát ústředím všech vedlejších laboratoří, zřízených na území státu k mikrobiálnímu a sérologickému poznávání nemocí. Lékařům byl zasílán infekční materiál, který byl zkoumán metodou mikroskopickou, kultivační a sérologickou, a výsledky byly sdělovány zpět lékařům. Oddělení mělo i zvláštní laboratoř parazitologickou a vyrábělo a uvádělo do prodeje všechny potřebné diagnostické přípravky, např. Sanguitest k určování krevních skupin.

V. oddělení - sociální hygieny; dělilo svou činnost na vědecké studium a bádání, kontrolu hygienických zařízení a na výchovnou práci mezi obyvatelstvem. Oddělení pro sociální hygienu se zabývalo ve svých laboratořích epidemiologií (sledovalo vznik a příčiny epidemií nakažlivých nemocí v republice hlavně statistickými metodami), školní a dětskou hygienou, průmyslovou hygienou, hygienou bydlení, hygienou oblékání, hygienou výživy.

VI. oddělení - zdravotní výchovy; pronikalo do lidových vrstev snahami po zavedení a aplikaci vědeckých poznatků na praktický život. Spolupracovalo se všemi odděleními Státního zdravotního ústavu. Používalo moderních metod, přednášek, článků, letáčků, výstavek, promítání apod., stávalo se prostředníkem mezi vědou a lidem. Podléhalo mu také stálé zdravotnické muzeum, veřejnosti volně přístupné.

VII. oddělení - ústav pro zkoumání potravin; zkoumalo správnou jakost a neškodnost úředně zaslaných vzorků potravin.

VIII. oddělení - ústav pro zkoumání léčiv; provádělo totéž co předchozí oddělení pro léčiva určená k prodeji v České republice.

Dvůr Bohumile u Kostelce nad Černými lesy náležel k ústavu. Byl adaptován pro chov zkušebních zvířat, hlavně koní, k výrobním účelům I. a II. oddělení ústavu.

Vzorová práce v XIII. okrese Velké Prahy se prováděla vzorová zdravotně-sociální práce, kde se přímo uplatňovaly vědecké poznatky, zejména oddělení pro sociální hygienu. Okres se tak stal velkou sociální laboratoří, odkud se vyzkoušené metody a zkušenosti přijímaly jako normy.

Škola pro sestry sociálně-zdravotní péče - v přípravném stadiu se nacházela škola sester zdravotní a sociální péče, přičleněná k ústavu.